

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

ינואר 2025

הקואליציה מקדמת באופן פומבי ובולט מהלכים לפגיעה בדמוקרטיה ולהחלשת

שומרי הסף | סקירה מספר 7: 28.11.2024 – 05.01.2025

עו"ד ענת טהון אשכנזי, עו"ד דפני בנניסטי

* להרחבה אודות הצעות חוק שפוגעות בדמוקרטיה המקודמות בכנסת הנוכחית
ראו ניתוח בדמוניטור – מאגר נתונים של המכון הישראלי לדמוקרטיה אודות
הנסיגה הדמוקרטית בישראל

הקדמה

שנתיים בדיוק לאחר הכרזת שר המשפטים על ה"רפורמות" במערכת המשפט, ויותר משנה לאחר שנציגי הקואליציה ובראשם ראש הממשלה הודיעו על זניחתה, ניתן לראות בחודשים האחרונים וביתר שאת בשבועות האחרונים כי הקואליציה עוסקת באופן בולט ופומבי במהלכים לפגיעה בדמוקרטיה. זאת, בדגש על החלשת מערכת המשפט, פגיעה בשומרי הסף ובשירות הציבורי, והצרה שיטתית של זכויות יסוד.

במוקד אירועי החודש האחרון – ההימנעות ממינוי נשיא קבוע לבית המשפט העליון, כאשר לאחרונה בג"ץ הורה לשר המשפטים להעלות את בחירת הנשיא להצבעה בוועדה לבחירת שופטים עד ליום 16.1.2025. במקביל, ניכרת עליית מדרגה במתקפות כנגד היועצת המשפטית לממשלה, ובמיוחד בעוצמת השיח על הכוונה להדיחה. כמו כן, רבים בקואליציה קוראים באופן מפורש לשוב ולקדם את הצעות חוק שעמדו בליבת ה"רפורמה המשפטית" שקודמה בשנת 2023, ובראשן ההצעה המבקשת להעניק לקואליציה רוב מובנה בוועדה לבחירת שופטים (שמונחת על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ושלישית ויכולה לעבור בכנסת בתוך יום דיונים אחד) ואשר נרמז כי היא עלולה לעלות להצבעה עוד במחצית הראשונה של חודש ינואר 2025.

מגמה זו להחליש את הדמוקרטיה בהצעות חוק שונות, ניכרת ביתר שאת בין כותלי הכנסת, כאשר הוועדות השונות עוסקות במקביל בהצעות חוק שמחלישות את הדמוקרטיה הישראלית. כך, לדוגמה, ועדת החוקה, חוק ומשפט הקדישה מספר ישיבות להצעת חוק למינוי פוליטי של נציב תלונות הציבור על השופטים; ישיבות לדיון בהצעת חוק להחלשת לשכת עורכי הדין; בהצעה, שמונחת על שולחן הכנסת לקריאה השנייה והשלישית, שזכתה לכינוי "חוק הרבנים 2", שתאפשר לממן תקנים נוספים של רבנים למועצות הדתיות, תוך יצירת מנגנון הפוגע באוטונומיה של המועצות הדתיות; וכן החל הדיון בוועדה בהצעת החוק שנועדה להרחיב את סמכויותיהם של בתי הדין הדתיים. ועדת הכנסת החלה לקדם את חקיקתו של תיקון סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת המבקש להרחיב את העילות למניעת השתתפות בבחירות ובפועל עלול לפגוע בזכות לבחור ולהיבחר, בייחוד בחברה הערבית. ועדת הכלכלה קיימה מספר דיונים על המהלכים להחלשת שוק התקשורת בישראל. המהלכים בכנסת מתאפיינים בשימוש תכוף בהצעות חוק פרטיות בניסיון לחמוק ממנגנוני הביקורת הקבועים לקידום הצעות חוק ממשלתיות.

בנוסף לכך, הדיונים בהצעות חוק אלה לעיתים מנוהלים באופן עוין כלפי חברי אופוזיציה, כאשר אלו מוצאים מהדיון באופן תדיר ואפילו היחס כלפי משפחות החטופים ומשפחות שכולות כבר אינו מכבד, לעתים עד כדי ביזוי, לרבות איסור כניסה לכנסת לנציגים ולנציגות של המשפחות.

אמיר אלשטיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין
יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר
נשיא

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרנסון

אלי גרונר

פרופ' ורד וניצקי-סרוסי

ד"ר חן ליכטנשטיין

מול מועלם

שגיר לשעבר סלי מרידור

פרופ' מאדיה נאסר אבו-אלהיג'א

עו"ד אבי פישר

ד"ר מיכל צור

יוסי קוצניק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר

השופטת רוזלי סילברמן אבליה, קנדה

אן אפילבאום, ארה"ב

השופטת דורית ביניש, ישראל

השופט סטיבן בריי, ארה"ב

פרופ' משה הלברטל, ישראל

פרופ' כריסטוף מרקשיס, גרמניה

ד"ר שרון נוריאן, ארה"ב

השופט אברהם סופר, ארה"ב

ברט סטפנס, ארה"ב

פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר

פרופ' קרנית פלוג, מחקר

ד"ר ישי ג'סי, פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' תמר הרמן

פרופ' נתן זוסמן (אורח)

פרופ' עמית כהן

מר תומר לוטן (אורח)

פרופ' יותם מרגלית

פרופ' דניאל סטטמן

פרופ' בני פורת

פרופ' מרדכי קרמיניצר

פרופ' גדעון רהט

ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר

פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק כרמון

ברנרד מרכוס (1929-2024)

מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

בד בבד, תפקידים בכירים רבים בשירות הציבורי נותרים ללא מינוי קבוע מזה תקופה ארוכה. כך, ניכרת גרירת רגליים במינוי נשיא קבוע לבית המשפט העליון, והימנעות ממינוי נציב תלונות הציבור על השופטים ויושב ראש קבוע למנהלת תקומה. בנוסף, טרם מונה נציב קובע לשירות המדינה, וראש הממשלה החליט למנות ממלא מקום נציב, בניגוד מוחלט לעמדתה של היועצת המשפטית לממשלה, שסברה כי קיימת מניעה משפטית להשלים את המינוי. לכל אלה מצטרפת גם העובדה כי לא מונתה אישה לאף אחד ממעט המינויים שכן בוצעו לאחרונה ותמונת המצב העגומה של ייצוג הנשים בתפקידים בכירים בשירות הציבורי נותרה בעינה.

טבלה מסכמת: עיקרי הצעדים שהממשלה והקואליציה בכנסת קידמו –

05.01.2025 – 28.11.2024

מהות הפגיעה	מהלך	ביטוי בשטח	סטטוס
פגיעה בעצמאות מערכת המשפט	פעולות על מנת להימנע מבחירת נשיא לבית המשפט העליון בניגוד לפסיקת בג"ץ	שר המשפטים גורר רגליים בכינוס הוועדה לבחירת שופטים לשם בחירת נשיא לבית המשפט העליון; בכוננתו לדון בהסתייגויות שהוגשו על המועמדים ולזמן גורמים שהגישו הסתייגויות, למרות שהסמכות לכך מסורה לוועדה כולה.	בג"ץ הורה לשר המשפטים להעלות את בחירת הנשיא להצבעה בוועדה לבחירת שופטים עד ליום 16.1.2025
		הצעת חוק שמבקשת לקבוע כי נשיא בית המשפט העליון יתמנה בידי נשיא המדינה לפי בחירה של מליאת הכנסת ברוב רגיל מבין המשתתפים בהצבעה.	הצעת החוק עלתה לוועדת השרים לענייני חקיקה, אך המשך הדיון נדחה בשבועיים
		הצהרות מצד שרים ודיווחים בתקשורת על כוונת הקואליציה לקדם את ההצעה לתיקון חוק יסוד: השפיטה, שמעניקה לה רוב בהרכב הוועדה לבחירת שופטים.	הצעת החוק מונחת על שולחן הכנסת לקריאה השנייה והשלישית ויכולה לעבור בכנסת בתוך יום הצבעות אחד
החלשת לשכת עורכי הדין	קידום סנקציות גורפות על שופטים במערכת המשפט	שר המשפטים החליט – באופן גורף ושרירותי – שלא לאשר לשופטים ללמד באקדמיה במקביל לעבודתם בבית המשפט, וזאת ללא בחינה פרטנית של הבקשות בנושא.	
		ועדת החוקה דנה בהצעת חוק להטלת הגבלות על גובה דמי החבר שלשכת עורכי הדין רשאית לגבות. הצעה זו מצטרפת להצעת חוק אחרת לביטול לשכת עורכי הדין והקמת מועצת עורכי הדין שתישלט על ידי הממשלה, שנמצאת בהכנה לקריאה הראשונה.	הצעת החוק נמצאת בהכנה לקריאה השנייה והשלישית
פגיעה בשלטון החוק ובשירות הציבורי	מתקפות כנגד היועצת המשפטית לממשלה	חברי הממשלה קידמו מהלכים להדחת היועצת המשפטית לממשלה, כולל גיבוש "תיק ראיות" כנגדה, וקראו לקיים לה דיון מעין "שימוע" בממשלה.	

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

דיון בעתירה כנגד המינוי הזמני יתקיים ב-13.1.2025.	ראש הממשלה מינה ממלא מקום נציב שירות המדינה, למרות שהייעוץ המשפטי לממשלה הבהיר כי קיימת מניעה משפטית מאישור המינוי.	מהלכים להחלשת השירות הציבורי	
הצעת החוק עלתה לוועדת השרים לענייני חקיקה, אך המשך הדיון נדחה בשבוע.	הצעת חוק שמבקשת להעניק סמכויות דרקוניות לוועדות הכנסת לדרוש ולאכוף באמצעות איום בעיצומים כספיים ובעבירות משמעת את התייצבותם של עובדי מדינה.		
הצעת החוק נמצאת בהכנה לקריאה השנייה והשלישית	היועצת המשפטית לממשלה הבהירה לבג"ץ כי קיימת מניעה משפטית להחלת דין רציפות על הצעת חוק הגיוס, וציינה שכל הסדר שמתגבש (ואשר טרם הועבר לעיונה) צריך להתחשב במציאות הביטחונית והכלכלית שהשתנתה ב-7 באוקטובר. מזכיר הממשלה תקף את היועצת המשפטית לממשלה וטען כי הייעוץ המשפטי של הכנסת הוא שיקבע אם החוק עומד באמות המידה הנדרשות, ולא הייעוץ המשפטי לממשלה.	קידום הצעת חוק למתן פטור מגיוס	
בג"ץ הורה לממשלה להגיש הודעה מעדכנת תוך 60 יום (קרי, עד ה-9.2.2025) על קיום דיון במליאת הממשלה בעניין נושא העתירות	שרים וחברי כנסת מהקואליציה הצהירו כי לא תוקם ועדת חקירה ממלכתית, בעוד שהיועצת המשפטית לממשלה שבה והבהירה כי ועדת חקירה ממלכתית היא הכלי המתאים לחקירת אירועי השבעה באוקטובר.	ניסיון להימנע מהקמת ועדת חקירה ממלכתית	
המחלקה לחקירת שוטרים פתחה בחקירת החשדות	על רקע פסיקת בג"ץ שפסלה חלק מהתיקון לפקודת המשטרה אשר התיר לשר לביטחון לאומי להתוות מדיניות כללית בתחום החקירות, דווח כי השר שואל קציני משטרה בראיונות שהוא עורך עימם בנוגע לקידום בארגון, אם הם "יהיו נאמנים".	התערבות השר לביטחון לאומי בעבודת המשטרה	פגיעה בעצמאות המשטרה וגופי הביטחון
הדיון בהצעת החוק לעת עתה בוטל וטרם נקבע מועד חלופי	ועדת החוקה, חוק ומשפט הציבה על סדר יומה הצעת החוק שמבקשת להכפיף את המחלקה לחקירות שוטרים ישירות לשר המשפטים, ולחסמך אותה לחקור עבירות של תובעים משירות המדינה.	כוונה לקדם את הצעת החוק להכפפת מח"ש לשר המשפטים	
הצעת החוק נמצאת בהכנה לקריאה הראשונה	הכנסת אישרה בקריאה הטרומית הצעת חוק שמציעה להעניק חסינות מדין פלילי לחייל שמסר ידיעה ללא רשות לראש הממשלה או לשר, וזאת, חרף התנגדות הייעוץ המשפטי לממשלה והאזהרה של צה"ל אודות הנזק שעלול להיגרם מדליפת מידע סודי.	קידום "חוק פלדשטיין"	

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

התקיים דיון על המתווה בוועדת הכלכלה בכנסת	שר התקשורת פרסם "מתווה לשינויים בשידור הציבורי", שלפיו יסגרו שידורי החדשות והאקטואליה בשידור הציבורי; ערוץ מכאן 33 – הערוץ הציבורי בערבית – ייסגר; תקציב התאגיד יקוצץ ויאסר על פרסומות וחסויות בתאגיד. זאת על רקע שורה של הצעות חקיקה הפוגעות בתקשורת החופשית (כדוגמת "חוק הרייטינג").	כוונה להפסיק את שידורי החדשות והאקטואליה של תאגיד השידור הציבורי	התערבות ממשלתית גוברת בגופי התקשורת
הצעת החוק נמצאת בהכנה לקריאה הראשונה	קידום הצעת חוק שמבקשת לדרוש מעותר שמקבל את עיקר מימונו מישות מדינית זרה, לציין זאת בכתב העתירה, ולקבוע שהעתירה תועבר ממושרד המשפטים למשרד החוץ. כן הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק שמציעה לקבוע כי תרומה שקיבלה עמותה מישות מדינית זרה תהייה חייבת במס בגובה 80% מסכום התרומה.	הצעת חוק לסימון ארגוני זכויות אדם	פגיעה בזכויות אדם בדגש על הזכות לשוויון והפגיעה בחברה האזרחית
הצעת החוק נמצאת בהכנה לקריאה הראשונה	קידום הצעת חוק שמבקשת לקבוע כי מוסדות השכלה גבוהה שיפעלו בהפרדה בין גברים לנשים, לא יחשבו כמי שמתקיימת בהם הפליה אסורה.	הצעת חוק הפוגעת בשוויון המגדרי	
	שר התרבות והספורט פנה לשר האוצר בבקשה לבחון אפשרות לשלול תקציב מסימטק תל אביב, שהקרין את הסרט "לוד" בפסטיבל; וכן בבקשה לבחון את שלילת תקציב להקת המחול בת שבע, בעקבות קטע במופע שבו הונף דגל פלסטיני.	צמצום חופש היצירה	פגיעה בחופש הביטוי והיצירה
	במוקד: אי-מינוי נשיא לבית המשפט העליון ומינויים נוספים במערכת המשפט; אי-מינוי נציב תלונות הציבור על השופטים, ומנהל למנהלת תקומה. המשך אי מינויו של נשים לתפקידים בכירים בשירות הציבורי.	תפקידי מפתח אינם מאוישים במינוי של קבע	מינויים בשירות הציבורי

1. פגיעה בעצמאות מערכת המשפט

הימנעות מבחירת נשיא קבוע לבית המשפט העליון – ביום 12.12.2024, בסמוך למועד בו הורה בג"ץ כי יש לכנס את הוועדה לבחירת שופטים לצורך בחירת נשיא, התכנסה הוועדה. בניגוד לצו בית המשפט, היא לא הצביעה על בחירת נשיא לבית המשפט העליון. במהלך הישיבה הופיעו בפני הוועדה מומחים שהוזמנו על ידי שר המשפטים, תוך חריגה מנוהג ארוך שנים לפיו הוועדה אינה מזמנת גורמים חיצוניים לישיבותיה.¹ בדיון זה גם נדחתה ברוב

¹ מכתב מאת השופט יצחק עמית, השופט נעם סולברג והשופטת דפנה ברק-ארז אל חברי הוועדה לבחירת שופטים בנושא "זימון לישיבת הוועדה ביום 12.12.2024" (11.12.2024).

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

דעות הצעת שר המשפטים לשדר את דיוני הוועדה בשידור חי, לאחר שהכריז טרם הישיבה, ללא סמכות, כי הדיונים ישודרו.²

לאור זאת, בג"ץ (בהרכב השופטים וילנר, גרוסקופף ושטיין) הורה עוד באותו היום לשר המשפטים להעלות את בחירת הנשיא לבית המשפט העליון להצבעה על ידי חברי הוועדה לבחירת שופטים עד ליום 16.1.2025, בציינו כי "פועלו של שר המשפטים עד-כה אינו מגשים את הקביעה העקרונית שבפסק הדין – החובה להביא את בחירת נשיא בית המשפט העליון להצבעה על ידי חברי הוועדה לבחירת שופטים".³

בהמשך, שר המשפטים הודיע כי הוועדה לבחירת שופטים תתכנס פעמיים נוספות, ב-7 בינואר וב-9 בינואר (בחלוף כחודש ימים מאז כונסה הוועדה בפעם האחרונה ומאז שניתנה החלטת בג"ץ). על פי הזימון, הוועדה תכנס כדי לדון בהסתייגויות שהוגשו ביחס למועמדים השונים ואף צוין כי לוועדה יזומנו גורמים שהגישו הסתייגויות. מנגד, טרם הונח על סדר יומה של הוועדה בחירה של נשיא בית המשפט העליון, מינוי שכאמור, צריך להתבצע עד ליום 16.1.2025.⁴

במקביל, ועדת השרים לענייני חקיקה דנה בהצעת חוק של ח"כ גוטליב שמבקשת לקבוע כי נשיא בית המשפט העליון יתמנה בידי נשיא המדינה לפי בחירה של מליאת הכנסת ברוב רגיל מבין המשתתפים בהצבעה ואף ייתכן וימונה נשיא אשר איננו מכהן כשופט בבית המשפט העליון.⁵ זאת, חלף המצב הקיים כיום שבו הוועדה לבחירת שופטים ממנה לנשיא את השופט הוותיק ביותר מהרכבו הקיים של בית המשפט העליון. המשך הדיון על הצעת החוק בוועדת השרים לענייני חקיקה נדחה בשבועיים. בנוסף, דווח כי ככל שלא תושג "פשרה" על מינוי נשיא לבית המשפט העליון, שר המשפטים מתכוון לקדם את ההצעה לתיקון חוק יסוד: השפיטה שמעניקה לקואליציה רוב בהרכב הוועדה לבחירת שופטים, ומונחת על שולחן הכנסת לקריאה השנייה והשלישית.⁶

סנקציות גורפות על שופטים במערכת המשפט – על פי דיווחים בתקשורת, שר המשפטים החליט באופן גורף שלא לאשר לשופטים ללמד באקדמיה במקביל לעבודתם בבית המשפט.⁷ יצוין כי על פי הנחיות מנהל בתי המשפט, בקשה של שופט ללמד באקדמיה נדרשת לקבל את אישור הנהלת בתי המשפט ואת אישור נשיא בית המשפט העליון, שלוקחים בחשבון שיקולים מערכתיים, ורק לאחר מכן היא מגיעה לשולחנו של שר המשפטים. מכאן שקיים ספק רב אם החלטה גורפת ושרירותית לסרב מראש לכל הבקשות האמורות, ללא

² עמית סגל "הדיון על בחירת נשיא לבית המשפט העליון הסתיים ללא הצבעה" N12 (12.12.2024).

³ בג"ץ 1711/24 התנועה למען איכות השלטון נ' שר המשפטים (החלטה מיום 12.12.2024).

⁴ חן מענית ונעה שפיגל "למרות פסיקת בג"ץ, לזין קבע דיון נוסף בוועדה בלי הצבעה על מינוי נשיא לעליון" הארץ (31.12.2024).

⁵ הצעת חוק יסוד: השפיטה (תיקון) – בחירת נשיא בית המשפט העליון בידי הכנסת, פ/952/25.

⁶ יעל יפה "התרגיל של לזין בוועדה למינוי שופטים: הרקע, ההסבר והאם יצלח לעכב את בחירת נשיא העליון" N12 (2.1.2025).

⁷ יהודה שלזינגר "הסנקציה של השר לזין נגד השופטים: לא יאפשר להם ללמד באקדמיה" ישראל היום (23.12.2024).

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

בחינה פרטנית שלהן, נעשית משיקולים עניינים וסבירים ותימצא עומדת בהתאם לדין.

קידום הצעת חוק להחלשת לשכת עורכי הדין – הצעת חוק פרטית להטלת הגבלות על גובה דמי החבר שלשכת עורכי הדין רשאית לגבות ועל השימוש שהלשכה רשאית לעשות בדמי החבר עברה בקריאה הראשונה בכנסת.⁸ במהלך ההכנה לקריאה השנייה והשלישית הוצע נוסח מעודכן מטעם יו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט, ח"כ רוטמן, שלפיו 80% מדמי החבר יוקצו למחוזות הלשכה ורק 20% מהם יוקצו לשאר הלשכה; וכן הוצע לקבוע אחוזים קבועים להוצאות התקורה של הלשכה. הצעה זו מצטרפת להצעת חוק אחרת לביטול לשכת עורכי הדין והקמת מועצת עורכי הדין שתישלט על ידי הממשלה, שנמצאת בהכנה לקריאה הראשונה.⁹

2. פגיעה בשלטון החוק

עליית מדרגה במתקפות כנגד היועצת המשפטית לממשלה ובשיח על הדחתה – בחודש האחרון חלה עליית מדרגה במהלכים להדחת היועצת המשפטית לממשלה. כך, שרים בממשלה חתמו על מסמך הקורא למזכיר הממשלה להביא למליאת הממשלה את סוגיית הדחת היועצת המשפטית לממשלה,¹⁰ ובשבועות האחרונים שרים אף דרשו במסגרת ישיבת הממשלה לקיים דיון בנושא ההדחה, וזאת בנוכחות ראש הממשלה, שנמצא בניגוד עניינים בסוגיה.¹¹ כן דווח כי הושגה הסכמה להתניע מהלכים להדחת היועצת המשפטית לממשלה. מהלכים אלה מקודמים על רקע גיבוש "תיק ראיות" של חילוקי דעות בין הממשלה ליועצת המשפטית לממשלה, שכמעט הושלם,¹² ואליהם נלוות מתקפות פומביות חוזרות ונשנות כנגד מוסד הייעוץ המשפטי לממשלה שכל מטרותן לערוך דה-לגיטימציה למוסד זה. כך, לדוגמא, שר המורשת טען כי "אין דבר יותר חשוב" מהדחת היועצת המשפטית לממשלה, אף לא השבת החטופים שמוחזקים בעזה, וכי "הבעיה המשפטית [...] פוגעת בביטחון ישראל".¹³

מהלכים להחלשת השירות הציבורי – בחודש האחרון קודמו מספר מהלכים שמשמעותם החלשת השירות המדינה, וזאת מעבר למאמצים להדחת היועצת המשפטית לממשלה.

ראשית, נציב שירות המדינה סיים את תפקידו בחודש דצמבר. ראש הממשלה הודיע ליועצת המשפטית לממשלה על המועמד שבכוונתו למנות, אך היועצת המשפטית קבעה כי קיימת מניעה משפטית לבצע את המינוי שכן ניסיונו המקצועי ונתוניו האישיים של המועמד אינם מאפשרים לראות בו מועמד

⁸ הצעת חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 46) (דמי חבר), התשפ"ה-2024.

⁹ הצעת חוק מועצת עורכי הדין בישראל, התשפ"ג-2022, פ/464/25.

¹⁰ מורן אזולאי "קרעי חושף: אלה 13 השרים שחתמו על המכתב להדחת היועמ"שית" **Ynet** (3.12.2024).

¹¹ נדב אלימלך "תתפור את כולנו: הדיון בממשלה על הדחת היועמ"שית" **I24** (29.12.2024).

¹² דפנה ליאל ועמית סגל "המהפכה המשפטית: המהלך להדחת היועמ"שית – ולקראת חידוש החקיקה?" **N12** (15.12.2024).

¹³ "שחרור חטופים: השר מעוצמה יהודית טוען: 'אין דבר יותר חשוב כעת מהדחת היועמ"שית'" **N12** (26.12.2024).

מתאים לתפקיד.¹⁴ חרף זאת, ראש הממשלה מינה את המועמד לתפקיד ממלא מקום נציב שירות המדינה לתקופה של שלושה חודשים או עד למינוי נציב קבוע.¹⁵ ראוי לשוב ולציין את החשיבות הרבה במינוי נציב קבוע לשירות המדינה, שיבחר בהליך מקצועי ובלתי תלוי שיבטיח מינוי של נציב בעל ניסיון מתאים.

שנית, ועדת השרים לענייני חקיקה דנה – וקבעה לשוב ולדון בעוד שבוע – בהצעת חוק שמבקשת להעניק סמכויות נרחבות לוועדות הכנסת לדרוש ולאכוף באמצעות איום בעיצומים כספיים (בגובה רבע מהמשכורת של עובד הציבור), בעבירות משמעת, ולעתים אף באמצעות צווי הבאה, את התייצבותם של עובדי ציבור בוועדות הכנסת.¹⁶ יודגש כי כיום בתקנון הכנסת רשאי יו"ר ועדה, באישור יו"ר הכנסת, לבקש מנציב שירות המדינה להפעיל סמכות בענייני משמעת. אולם, הצעה זו מעניקה סמכויות דרקוניות לוועדות הכנסת לזמן ולחקור עובדי ציבור בצורה הדומה לוועדת חקירה או לבית משפט, ולהטיל עליהם עיצומים כספיים כבדים בעקבות אי ציות. ההצעה תפגע קשות בעצמאות המקצועית של שומרי הסף והשירות הציבורי והיא תאפשר לוועדות הכנסת להלך אימים על עובדי ציבור עד כדי סיכול עבודתם המקצועית. בכך ההצעה מתחברת למהלך הכולל להחלשת שומרי הסף.¹⁷

קידום הצעות חוק בהליך משובש, בדגש על ההצעה לפטור מגיוס – בחודשים האחרונים היועצת המשפטית לממשלה שבה והתריעה כי הקואליציה מקדמת הצעות חוק בהליך משובש. דוגמא אקטואלית מצויה בהליך חקיקת ההצעה לפטור מגיוס. כך, היועצת המשפטית לממשלה הבהירה באחרונה לבג"ץ כי קיימת מניעה משפטית להחלת דין רציפות על הצעת חוק הגיוס, שכן ההחלטה המנהלית על החלת דין רציפות התקבלה על יסוד תשתית עובדתית לא עדכנית, שלא לקחה בחשבון את ההשלכות כבדות המשקל של מלחמת "חרבות ברזל" על צרכי כוח האדם העדכניים של צה"ל, ואת העובדה כי הממשלה פועלת במקביל להגברת הנטל על משרתי החובה והמילואים, תוך החרפת הפגיעה בשוויון. בנוסף, היועצת המשפטית לממשלה ציינה כי ההחלטה להחיל דין רציפות התקבלה בהליך משובש, ללא מעורבות של שר הביטחון ומערכת הביטחון.¹⁸

עוד צוין שם כי הפגמים שנפלו בהחלטות הממשלה בעניין חוק הגיוס הם חלק מתופעה רחבה שבמסגרתה "נפרמים תהליכי העבודה התקינים בממשלה, ומתקבלות החלטות משמעותיות בתהליכי עבודה משובשים, בלי שקדמה להן עבודת מטה מקצועית; תוך העברתן להתייחסות הגורמים הרלוונטיים בסמוך לשיבות הממשלה או במהלכן, באופן שאינו מאפשר לגורמי המקצוע וכן לשרים, למלא את תפקידם וחובותיהם לקבל החלטות מושכלות; ואף בהסתמך על חוות דעת משפטיות של מי שאינו מוסמך לכך, גורם פרטי או

¹⁴ מכתב מאת היועצת המשפטית לממשלה, עו"ד גלי בהרב-מיארה, אל ראש ממשלת ישראל, ח"כ בנימין נתניהו, בנושא "מינוי ממלא מקום לתפקיד נציב שירות המדינה" (30.12.2024).

¹⁵ עמית סגל ודפנה ליאל "בניגוד לעמדת היועמ"שית – נתניהו מינה את עו"ד רואי כחלון למ"מ נציב שירות המדינה" N12 (5.1.2024).

¹⁶ הצעת חוק הכנסת (תיקון – חובת התייצבות בפני ועדות הכנסת), התשפ"ג–2022, 159/25.

¹⁷ עמיר פוקס, גיא לוריא, חן פרידברג, אביטל פרידמן ועדנה הראל פישר "חוות דעת על הצעת חוק הכנסת (תיקון – חובת התייצבות בפני ועדות הכנסת), התשפ"ג–2022" (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 27.12.2024).

¹⁸ בג"ץ 4769/24 משמר הדמוקרטיה הישראלית נ' ועדת השרים לענייני חקיקה (תגובה מקדמית מטעם המדינה מיום 27.12.2024).

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

מזכיר הממשלה". בד בבד, היא הבהירה כי למרות ש"ישנו חשש ממשי כי בתום הליך החקיקה, אם יושלם, יימצא שבהליך החקיקה נפל פגם מהותי היורד לשורשו", הרי שבמישור הסעד ניתן להמתין להשלמת הביקורת השיפוטית בתום הליך החקיקה.¹⁹

במקביל, היועצת המשפטית לממשלה שלחה מכתב לשר הביטחון שבו היא ציינה כי הצעת החוק המתגבשת בנושא גיוס החרדים כלל לא עברה לעיונה, והבהירה כי "כל הסדר שמתגבש צריך לצאת מנקודת הנחה שהמציאות הביטחונית והכלכלית שהשתנתה בשבעה באוקטובר 2023 משליכה באופן ישיר על חוקיות הסדר מתן הפטור". במענה לכך, מזכיר הממשלה טען כי מכיוון שאין מדובר בתזכיר חוק ממשלתי חדש, אין כל פגם בכך שהוא מלווה רק על ידי הייעוץ המשפטי של הכנסת.²⁰ זאת, בהמשך לפוסט שפרסם ובו הוא טען כי הייעוץ המשפטי של הכנסת ושל ועדת החוץ והביטחון של הכנסת הוא שיקבע אם החוק עומד באמות המידה הנדרשות ולא הייעוץ המשפטי לממשלה.²¹ זאת, חרף היותו של ההסדר המתגבש הצעת חוק ממשלתית שכפופה למנגנוני ביקורת שונים, כולל חוות דעת של הייעוץ המשפטי לממשלה, ובניגוד להלכה לפיה היועצת המשפטית לממשלה היא הפרשנית המוסמכת של הדין.

בהקשר הרחב יותר, שרים בממשלה אף הודו באחרונה כי הם אינם עושים שימוש בהצעות חוק ממשלתיות, כנדרש, שכן הם חוששים כי הצעותיהם לא תאושרנה על ידי הייעוץ המשפטי לממשלה. על כן, הם מעדיפים לקדם הצעות חוק פרטיות, במטרה "לדלג על המשוכה הזו" ולקדם מהלכים שלא היו זוכים לאישור משפטי של הייעוץ המשפטי לממשלה.²² במסגרת פסק הדין שניתן בימים האחרונים בעתירה נגד התיקונים לפקודת המשטרה, בג"ץ מתח ביקורת על השימוש שעושים חברי ממשלה בהצעות חוק פרטיות. כך, לדוגמה, ממלא מקום נשיא בית המשפט העליון הבהיר כי "הצעות חוק פרטיות לא נועדו לשמש עבור הממשלה 'ערוץ עוקף' מהמנגנונים שחלים על הצעות חוק ממשלתיות".²³

ניסיון להימנע מהקמת ועדת חקירה ממלכתית – שרים וחברי כנסת
מהקואליציה שבים ומתנערים באופן פומבי מהחובה להקים ועדת חקירה ממלכתית. כך, ח"כ דיסטל-אטבריאן טענה מעל בימת הכנסת כי הקואליציה "נלחמת" נגד צמרת צה"ל, צמרת המשפט והתקשורת, ולדבריה "שיחלמו שניתן להם לעשות ועדת חקירה ממלכתית על אסון הטבח".²⁴ השר לשיתוף

¹⁹ שם, בפס' 4.

²⁰ מכתב מאת מזכיר הממשלה, עו"ד יוסי פוקס, אל היועצת המשפטית לממשלה, עו"ד גלי בהרב מיארה, בנושא "גיוס בני הציבור החרדי" (5.1.2024).

²¹ ביני אשכנזי "היועמ"שית לכ"ץ: חוק הגיוס צריך להתחשב בשינוי המציאות הביטחונית אחרי 7 באוקטובר" וואלה (2.1.2025).

²² מכתב מאת חה"כ מירב כהן אל היועצת המשפטית לכנסת, גב' שרית אפיק, בנושא "שימוש בהצעות חוק פרטיות כמנגנון עוקף הליך חקיקה ממשלתי" (19.12.2024); שוקי טאובסיג "קרעי חשף את השיטה: ניצול לרעה של הצעות החוק הפרטיות" שקוף (23.12.2024). גם השר לשיתוף פעולה אזורי תקף בעבר את היועצת המשפטית לממשלה וטען כי "כל דבר נעצר אצלה. בגללה עברנו לעבוד באמצעות הצעות חוק פרטיות" (איתמר אייכנר "נתניהו נגד היועמ"שית: היא לעומתית לנו, מבקש מהשר לזון שייתן הצעה איך לפתור" Ynet (4.11.2024).

²³ בג"ץ 8987/22 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת, פס' 71 לפסק דינו של ממלא מקום הנשיא, השופט פוגלמן (2.1.2025).

²⁴ מורן אזולאי וסיון חילאי "דיסטל: 'ועדת חקירה ממלכתית: תחלמו על זה, לא יקרה'" Ynet (17.12.2024).

פעולה אזורי אמסלם הצהיר על בימת הכנסת כי "אנחנו לא נקים ועדת חקירה ממלכתית, אנחנו נקים ועדת חקירה של העם"²⁵, על אף העובדה שיש תמיכה עקבית בציבור (70% תמיכה) להקמת ועדת חקירה ממלכתית.²⁶ מנגד, היועצת המשפטית לממשלה מסרה לבג"ץ – במסגרת עתירה שמבקשת לחייב את הממשלה להקים ועדת חקירה ממלכתית – כי ועדת חקירה ממלכתית היא הכלי המתאים לחקירת אירועי השבעה באוקטובר ומלחמת "חרבות ברזל".²⁷ בג"ץ הורה לממשלה להגיש הודעה מעדכנת תוך 60 יום (קרי, עד ליום 9.2.2025) על אודות קיום דיון במליאת הממשלה בעניין נושא העתירות.²⁸

3. פגיעה בעצמאות המשטרה וגופי הביטחון

פסילת תיקון לפקודת המשטרה – בג"ץ פסל בדעת רוב את התיקון לפקודת המשטרה שהסמך את השר לביטחון לאומי להתוות מדיניות כללית בתחום החקירות, שכן התיקון פוגע בזכויות החוקתיות של החשוד, ואינו צולח את מבחני פסקת ההגבלה. יתר סעיפי התיקון לא נפסלו. עוד הובהר בפסק הדין כי התיקון לפקודה שמאפשר לשר להתוות את מדיניות המשטרה ואת העקרונות הכלליים לפעילותה, אוסר על התערבות אופרטיבית בעבודת המשטרה.²⁹ שרים בקואליציה ניצלו את מתן פסק הדין כדי להתנגח בבית המשפט העליון, ושר המשפטים אף קרא לשוב ולקדם את התיקון לחוק יסוד: השפיטה שיוביל לשליטה קואליציונית בוועדה לבחירת שופטים.³⁰

ברקע, צבר דיווחים מהחודש האחרון – שמצטרפים לדיווחים הולכים ומתרבים מהעת האחרונה – על התערבות מעמיקה של השר לביטחון לאומי בעבודת המשטרה. כך, לדוגמא, דווח כי השר שואל קציני משטרה בראיונות שהוא עורך עימם בנוגע לקידום בארגון, אם הם "יהיו נאמנים", דבר שהוביל לפתיחה בבדיקת הנושא מצד המחלקה לחקירות שוטרים.³¹ מפכ"ל המשטרה לשעבר, רוני אלשיך, אף טען כי קצינים במשטרה ציינו בפניו כי שוטרים מגיעים להפגנות עם "מכסת עצורים".³² על רקע דברים אלה, דווח שראש הממשלה צפוי להודיע ליועצת המשפטית לממשלה כי הוא דוחה את הטענה שיש להעביר את השר לביטחון לאומי מתפקידו, וכי הוא צפוי להגן עליו בהליך בבג"ץ.³³

²⁵ סיון חילאי "השר אמסלם על ועדת חקירה ממלכתית: 'לשופטים פרק בחקירה, הם בניגוד עניינים'" Ynet (11.12.2024). ראו חלק מן הנאום בכנסת: <https://www.youtube.com/watch?v=-qp5D-fMLcA>.

²⁶ רועי רובינשטיין "מחקר: תמיכה גורפת בציבור לוועדת חקירה ממלכתית ל-7/10", Ynet (15.10.2024).

²⁷ בג"ץ 4889/24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל (תגובה לעתירות מטעם היועצת המשפטית לממשלה מיום 4.12.2024).

²⁸ בג"ץ 4889/24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל (החלטה מיום 11.12.2024).

²⁹ בג"ץ 8987/22 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (2.1.2025).

³⁰ תמר אלמוג "חוק בן גביר: בג"ץ פסל את הסעיף שמאפשר לשר להתערב במדיניות חקירות" כאן (2.1.2025).

³¹ יהושע (גיוש) בריינר "בכירים במשטרה: בן גביר שאל קצינים המועמדים לקידום אם 'יהיו נאמנים'" הארץ (12.12.2024).

³² יהושע (גיוש) בריינר "המפכ"ל לשעבר אלשיך: קצינים מספרים ששוטרים מגיעים להפגנות עם מכסת עצורים" הארץ (26.12.2024).

³³ חן מענית "נתניהו צפוי להודיע ליועמ"שית שלא יפטר את בן גביר ושיגן עליו בבג"ץ" הארץ (19.12.2024).

כוונה לקדם את הצעת החוק להכפפת מח"ש לשר המשפטים – ועדת החוקה, חוק ומשפט הציבה על סדר יומה את הצעת החוק שמבקשת להכפיף את המחלקה לחקירות שוטרים ישירות לשר המשפטים ולמנכ"ל משרד המשפטים, וכן להסמיך את מח"ש לחקור עבירות של תובעים משירות המדינה.³⁴ הצעה זו תפגע בעצמאות מח"ש ותגביר את הפוליטיזציה בארגון. בפועל, הדיון בוטל והצעה זו טרם קודמה. הצבת הצעת החוק על סדר יומה של הוועדה התרחשה זמן קצר לאחר שהמשטרה חקרה את נציב שב"ס ואת מפקד היחידה המרכזית של מחוז ש"י במשטרה בגין חשדות שנוגעים לקשריהם עם השר לביטחון לאומי.³⁵

קידום "חוק פלדשטיין" – הכנסת אישרה בקריאה הטרוםית הצעת חוק שמציעה לקבוע כי חייל שמסר ידיעה ללא רשות לראש הממשלה או לשר הביטחון לא יואשם בעבירה של גילוי ידיעות או בעבירה של חריגה מסמכות עד כדי סיכון ביטחון המדינה לפי חוק השיפוט הצבאי, ולא יואשם בסעיף של מסירת ידיעה סודית לפי חוק העונשין.³⁶ זאת, חרף החשש כי מדובר בחקיקה פרסונלית, וכי ההצעה עלולה להביא לפוליטיזציה של עבודת המודיעין (כפי שאף הובע בהתנגדות הייעוץ המשפטי לממשלה להצעת החוק).³⁷

4. התערבות ממשלתית גוברת בגופי התקשורת

כוונה להפסיק את שידורי החדשות והאקטואליה של תאגיד השידור הציבורי – שר התקשורת פרסם מסמך שכותרתו "מתווה לשינויים בשידור הציבורי". לפי המסמך, שאף חולק מטעם השר בוועדת הכלכלה של הכנסת, ייסגרו שידורי החדשות והאקטואליה בתאגיד השידור הציבורי, וערוץ 11 יוקדש להפקות מקור ויצירה ישראלית בלבד וכן תישא פעילות הטלוויזיה החינוכית. בנוסף, ערוץ מכאן 33 – הערוץ הציבורי בערבית – ייסגר והפקות מקור בערבית יהיו חלק מאותו מתווה של יצירה ישראלית, תוך פגיעה במעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית. עוד על פי המתווה, יאסר על פרסומות וחסויות בתאגיד, ותקציב התאגיד יקוצץ ויעמוד על 500 מיליון ש"ח בשנה (במקום 800 מיליון ש"ח כיום). המתווה האמור מתמקד בסגירת פעילות החדשות והאקטואליה של התאגיד, באופן שמעלה חשש שמטרתו היא להשתיק ביקורת על הממשלה. בנוסף, לא ברור האם הצגת המתווה הינה תחליף לפרסום תזכיר חוק וככל שכך, היא עלולה להיות מנוגדת לדרך הראויה לדיון ציבורי בהצעת חוק ממשלתית, המאפשרת התייחסות מעמיקה והמלצות ממומחים והציבור הרחב.³⁸

ברקע, ישנן מספר הצעות חוק שנמצאות בהכנה לקריאה הראשונה, ובהן: הצעה להסמיך את הממשלה לאשר את התקציב השנתי של תאגיד השידור

³⁴ סיון חילאי "תזמון מקרי? 'חוק מח"ש' חוזר על-רקע חקירות מקורבי השר בן גביר" Ynet (5.12.2024).

³⁵ יהושע (גיוש) בריינר "הדלפות, חלוקת נשק, הסתה לגזענות ונהיגה מסוכנת: החקירות בסביבת בן גביר" הארץ (3.12.2024).

³⁶ הצעת חוק מסירת מידע סודי לראש הממשלה ולשרים (תיקוני חקיקה), התשפ"ה-2024.

³⁷ צבי זרחיה ושחר אילן "המודיעין הופך לכלי פוליטי: החוק שיגן על מדלפים לראש הממשלה" כלכליסט (1.12.2024).

³⁸ עדיאל איתן מוסטקי "המתווה החדש של קרעי לתאגיד השידור: סגירת החדשות וקיצוץ בתקציב" כלכליסט (18.12.2024).

הציבורי ואף לשנותו או לקצצו;³⁹ הצעה – שסותרת בחלקה את המתווה שהציג שר התקשורת – להפריט את תאגיד השידור הציבורי, כך שיופסק המימון הציבורי לתאגיד והאחריות להפעלת שידורי הטלוויזיה והרדיו שלו תועבר לבעלות פרטית;⁴⁰ הצעת חוק הרייטינג שמבקשת להעביר את השליטה בשיטת מדידת הרייטינג אל שר התקשורת;⁴¹ והצעה להחמרת חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה כך שגופי הממשלה יוסמכו לעצור את שידורי הערוץ הזר גם בדרך של חסימת שידורי לוויין ואינטרנט.⁴²

5. פגיעה בזכויות אדם בדגש על הזכות לשוויון והפגיעה בחברה האזרחית

הצעות חוק הפוגעות בשוויון המגדרי ובחופש העיסוק במערכת החינוך וההשכלה הגבוהה – הכנסת אישרה בקריאה טרומית תיקון להצעת חוק זכויות הסטודנט לפיו מוסדות השכלה גבוהה שיפעלו בהפרדה בין גברים לנשים, לא יחשבו כמי שמתקיימת בהם הפליה בהתאם לחוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א–2000.⁴³ הצעת החוק תביא לביטול האיסור על הפליה מחמת מין במוסדות להשכלה גבוהה, ובכך היא תפגע בזכות היסוד לשוויון. ההצעה מנוגדת באופן מפורש לפסיקת בג"ץ משנת 2021, שכן היא מבקשת לעגן בפועל הפרדה מגדרית ללא תנאים או מגבלות שהתווה פסק הדין, תוך איזון עדין בין הזכות לשוויון לבין הניסיון לאפשר לציבור החרדי להשתלב באקדמיה.⁴⁴ הצעת החוק נמצאת בהכנה לקריאה הראשונה.

בנוסף, הכנסת אישרה בקריאה הטרומית הצעת חוק שמאפשרת למנוע העסקה של עובד הוראה בעל תואר אקדמי ממוסד להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית.⁴⁵ בכך הצעת החוק עלולה למנוע באופן גורף העסקה של מורים שפנו למוסדות לימוד ברשות הפלסטינית כדי ללמוד בשפה הערבית, בדרך הפוגעת בחופש העיסוק.

הצעת חוק לסימון ארגוני זכויות אדם – הכנסת אישרה בקריאה טרומית הצעת חוק על פיה ניתן יהיה לדרוש מעותר שמקבל את עיקר מימון מישות מדינית זרה, לציין זאת בכתב העתירה, וכן לקבוע כי העתירה תועבר ממשד המשפטים למשרד החוץ.⁴⁶ הצעת החוק מנסה לגרום לדה-לגיטימציה לארגוני זכויות אדם, ולהציג אותם כזרועות של "ישויות מדיניות זרות". עולה מן ההצעה כי לכאורה יש במעשי הארגונים פגיעה ביחסי החוץ של מדינת ישראל על אף שהמענקים מישות מדינית זרה ניתנים מגופים וממדינות ידידותיות למדינת ישראל כדוגמת ארצות הברית, גרמניה, והאיחוד האירופי, ולמרות

³⁹ הצעת חוק השידור הציבורי הישראלי (תיקון – תקציב תאגיד השידור הישראלי), התשפ"ד–2024, פ/4736/25.

⁴⁰ הצעת חוק הפרטת תאגיד השידור הציבורי הישראלי, התשפ"ג–2022, פ/176/25.

⁴¹ הצעת חוק חובת הצגה של נתוני צפייה לצופה, התשפ"ד–2024, פ/4726/25.

⁴² הצעת חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה (הוראת שעה – חרבות ברזל) (תיקון – הוראת קבע), פ/4626/25.

⁴³ הצעת חוק זכויות הסטודנט (תיקון – מסלולי לימוד נפרדים), התשפ"ד–2024, פ/4884/25.

⁴⁴ ענת טהון אשכנזי וספיר פז "חוות דעת: הרחבת ההפרדה המגדרית באקדמיה" (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 4.12.2024).

⁴⁵ הצעת חוק מניעת העסקת עובד בעל תואר אקדמי מהרשות הפלסטינית (תיקוני חקיקה), התשפ"ד–2024, פ/4451/24.

⁴⁶ הצעת חוק בתי המשפט (תיקון – שקיפות בארגונים נתמכים), התשפ"ג–2023, פ/3174/25.

שהחוק הקיים כיום כבר מטיל חובת שקיפות מוגברת על ארגוני החברה האזרחית. הצעת החוק נמצאת בהכנה לקריאה הראשונה. בנוסף, הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק שמציעה לקבוע כי תרומה שקיבלה עמותה מישות מדינית זרה תהייה חייבת במס בגובה 80% מסכום התרומה.⁴⁷

6. פגיעה בחופש הביטוי והיצירה

בחודש האחרון נעשו מספר ניסיונות מצד שר התרבות והספורט להצר את חופש היצירה. שר התרבות והספורט פנה לשר האוצר בבקשה לבחון אפשרות לשלול תקציב מסינמטק תל אביב, שהקרין את הסרט "לוד" במסגרת פסטיבל שקיים;⁴⁸ וכן בבקשה לבחון את שלילת תקציבה של להקת המחול בת שבע, בעקבות קטע במופע שבו הונפו דגלי פלסטין לצד עשרות דגלי מדינות נוספות.⁴⁹ בנוסף, דווח כי המועצה לביקורת סרטים, שפועלת מכוח פקודת סרטי הראינוע משנת 1927, ממשיכה לפנות באופן יזום לסינמטקים ולהזהיר אותם מפני הקרנת סרטים שלא קיבלו את אישורה.⁵⁰ דרישה זו חורגת מהנהוג שלפיו המועצה עוסקת רק בסרטים שיוצאים להקרנות מסחריות בבתי הקולנוע, וכי סרטים המוקרנים בפסטיבלים ובסינמטקים פטורים מהגשת הסרטים לאישור המועצה.

פעולות אלה מצטרפות למהלכים נוספים מהחודשים האחרונים שבהם המשטרה, שר התרבות והספורט והמועצה לביקורת סרטים פעלו להצרה של חופש היצירה.

7. מינויים בשירות הציבורי

תפקידים בכירים רבים בשירות הציבורי נותרים ללא מינוי קבוע מזה תקופה ארוכה. כך, כמתואר לעיל, טרם מונה נשיא קבוע לבית המשפט העליון, ובג"ץ הציב את ה-16.1.2025 כתאריך האחרון לבחירת נשיא על ידי הוועדה לבחירת שופטים. בנוסף, הוועדה לבחירת שופטים טרם התכנסה כדי למנות נציב תלונות הציבור על השופטים, וכן מינויים רבים נוספים במערכת המשפט אינם מושלמים. לכך יש להוסיף כי שר המשפטים אינו מאשר מינוי של חברים רבים בוועדות ערר (כגון חברים בוועדות ערעורי נכים לפי חוק הנכים שדנות בעררים של חיילים) באופן שמשפיע על יכולתן להתכנס. גם שר התקשורת אינו משלים את המינויים לוועדה לאיתור מועמדים למועצת תאגיד השידור הציבורי. בנוסף לכל אלה, טרם מונה יושב ראש קבוע למנהלת תקומה, ואילו ממלא מקום נציב שירות המדינה (שהינו מינוי זמני בלבד) מונה לאחרונה על אף התנגדותו הברורה של הייעוץ המשפטי לממשלה.

⁴⁷ הצעת חוק העמותות (תיקון – תרומה מישות מדינית זרה), התשפ"ה–2024, 5222/25/פ.

⁴⁸ נירית אנדרמן "השר זוהר מאיים לשלול תקציב מסינמטק תל אביב בגלל פסטיבל סולידריות" **הארץ** (11.12.2024).

⁴⁹ טליה בנון צור "מיקי זוהר מאיים לשלול תקציב מ'בת שבע' בגלל הנפת דגל פלסטין כחלק ממופע" **הארץ** (18.12.2024).

⁵⁰ נירית אנדרמן "השר זוהר מאיים לשלול תקציב מסינמטק תל אביב בגלל פסטיבל סולידריות" **הארץ** (11.12.2024).

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

מצטרפת לכך העובדה כי לא מונתה אף לא אישה אחת לאף אחד ממעט המינויים שכן בוצעו ותמונת מצב העגומה של ייצוג הנשים בתפקידים בכירים בשירות הציבורי נותרה בעינה.⁵¹

סיכום

מאז פתיחת מושב החורף של הכנסת, הקואליציה פועלת באופן נמרץ לקדם צעדים להחלשת הדמוקרטיה הישראלית – בחקיקה, בהחלטות ובפעולות בשטח. זאת, תוך הותרת מוסדות מרכזיים ללא מינויים קבועים, ובדרך של קידום מהלכים להחלשת שומרי סף והשירות הציבורי. במבט צופה פני עתיד – השבועות הקרובים עשויים להתגלות כמשמעותיים ביחס ליוזמות השונות להחלשת הדמוקרטיה, בדגש על קביעת בג"ץ כי יש למנות נשיא לבית המשפט העליון עד ליום 16.1.2025; המהלכים הצפויים לקידום חוק הגיוס, שהיועצת המשפטית הצביעה עליהם ככאלה אשר עלולים להיות נגועים באי-חוקיות; לצד מאמצי הקואליציה להעביר בכנסת את תקציב המדינה.

⁵¹ ואכן, נמצא כי בשנים 2023-2024 חלה פגיעה קשה בייצוג נשים בזירה הפוליטי ובזירה הכלכלית, אשר הביאה לירידה דרמטית ברמת השוויון המגדרי בישראל. ראו: הגר צמרת, הדס בן אלינו, נעמי חזן, חנה הרצוג ורונה ברייר-גארב "מדד המגדר: אי-שוויון מגדרי בישראל 2024" (הוצאת מכון ון ליר, 2024).